

Forma rozrządzeń na wypadek śmierci w prawie prywatnym międzynarodowym

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Przedmowa

Znaczenie problematyki dziedziczenia stale postępuje, zwłaszcza w rozwijających się gospodarkach, w których społeczeństwa osiągają pewien poziom zamożności. Jednocześnie wypada pamiętać, że prawo spadkowe dotyczy każdej osoby fizycznej. Regulacje prawne zwykle pozostawiają spadkodawcy pewną swobodę dotyczącą określenia sposobu dziedziczenia majątku. Swoboda ta jest realizowana w drodze dokonywanych rozrządzeń *mortis causa*. W porządkach krajowych znane są różne rodzaje takich czynności prawnych. Najbardziej oczywistym przykładem jest testament, ale w niektórych systemach merytorycznych spotykamy także np. umowy dziedziczenia.

Rosnąca świadomość prawna, ale także kumulowanie dóbr materialnych powodują, że to wola spadkodawcy coraz częściej stanowi podstawę ustalania porządku dziedziczenia. Nierzadko odnotowujemy też rozrządzenia na wypadek śmierci obejmujące dyspozycje przewidujące sukcesję o charakterze singularnym. Na szersze wykorzystanie swobody testowania nakłada się intensyfikacja obrotu międzynarodowego. Rośnie liczba spraw spadkowych, w których pojawia się tzw. element obcy (zagraniczny). Okoliczność ta otwiera pytanie, jakiemu prawu materialnemu podlega rozrządzenie *mortis causa*. Coraz istotniejszą rolę ma zatem do odegrania prawo prywatne międzynarodowe¹. Wśród wielu problemów, które dotyczą wzmiankowanych czynności prawnych w sprawach transgranicznych, istotne miejsce zajmuje kwestia ich formy.

Problematyka ta, ze względu na swoją wagę, już od dawna stanowi przedmiot zainteresowania prawodawcy międzynarodowego. Bardzo ważnym aktem prawnym, który realizował cele harmonizacyjne, była multilateralna konwencja haska z 5.10.1961 r. dotycząca kolizji praw w przedmiocie formy rozporządzeń testamentowych². Zagadnienia związane ze wskazaniem prawa właściwego dla formy testamentu na podstawie powołanego aktu normatywnego stanowiły już w polskiej literaturze przedmiot opracowania monograficznego. Chodzi o książkę autorstwa A. Mączyńskiego, pt. *Dziedziczenie testamentowe w prawie prywatnym międzynarodowym*. Ustawowe i konwencyjne uregulowanie problematyki formy, która ukazała się drukiem w 1976 r.³

¹ Szczegółowo na temat pojęcia „prawa prywatnego międzynarodowego” zob. A. Mączyński, *Pojęcie prawa prywatnego międzynarodowego i jego związki z prawem prywatnym*, KPP 2022, z. 1, *passim*.

² Dz.U. z 1969 r. Nr 34, poz. 284.

³ Opracowanie zostało opublikowane również w poszerzonej postaci (bez aktualizacji) w 2017 r. pt. „Forma testamentu w polskim prawie prywatnym międzynarodowym”. Obie pozycje są cytowane w dalszej części opracowania.

Jednak od tego czasu pojawiły się okoliczności, które nakazują przeprowadzenie ponownych badań komentowanego tematu. Przyczynkiem do przygotowania niniejszego opracowania była zmiana stanu prawnego, ukształtowanego w rezultacie ratyfikacji konwencji haskiej z 1961 r. Z jednej strony, mimo krytyki komentatorów, rozwijał się proces zawierania przez Polskę umów bilateralnych, obejmujących m.in. wskazanie prawa właściwego dla formy rozrządzeń *mortis causa*. Z drugiej strony 17.8.2015 r., w większości państw członkowskich UE, w tym także w Polsce, rozpoczęło się stosowanie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 650/2012 z 4.7.2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego⁴. Harmonizuje ono w państwach unijnych normy kolizyjne należące do szeroko rozumianego statutu spadkowego. Przedmiotem regulacji objęte jest zarówno wskazanie prawa właściwego dla dziedziczenia (ogólny statut spadkowy), jak i szereg kwestii szczegółowych, w tym statut formy rozrządzeń na wypadek śmierci.

Dalsze obowiązywanie konwencji haskiej z 1961 r., przy jednoczesnym stosowaniu umów dwustronnych w sytuacji, gdy zastosowanie znajduje także rozporządzenie Nr 650/2012 rodzi potrzebę udzielenia odpowiedzi na ważne pytania. Wyjaśnienia wymaga przede wszystkim konkurencja współwystępujących w prawie polskim norm kolizyjnych zawartych w różnych źródłach prawnych, dotyczących analogicznego zakresu regulacji. Przyjdzie także rozważyć aktualność dotychczasowej metody wskazania prawa właściwego oraz ponownie przyjrzeć się stosowanym przez prawodawcę kolizyjnego łącznikom. Na omówienie zasługuje również problematyka granic statutu formy rozrządzeń na wypadek śmierci oraz kwestia wpływu ogólnych instytucji prawa prywatnego międzynarodowego na ustalenie prawa właściwego. Niniejsze opracowanie będzie stanowiło próbę odpowiedzi na wszystkie powyższe pytania.

⁴ Dz.Urz. UE L z 27.7.2012 r. Nr 201, s. 107.

[Przejdź do księgarni →](#)